

TARPTAUTINIŲ KOMPANIJŲ PASITRAUKIMAS IŠ LIETUVOS: PROBLEMATIKA IR ALTERNATYVŲ PROBLEMOS SPRENDIMO BŪDAI

Viktorija TAURAITĖ

*Vytauto Didžiojo universitetas, Kaunas, Lietuva
El. paštas tauraiteviktorija@gmail.com*

Santrauka. Straipsnyje nagrinėjama tarptautinių kompanijų pasitraukimo iš Lietuvos problematika ir alternatyvūs problemos sprendimo būdai. Atlikus makrolygmens (Švedijos, Austrijos, Latvijos, Lietuvos, Estijos, Lenkijos) ir mikrolygmens („Coca-Cola“, „Nordea“ ir DNB, „Orkla“) analizes, išsiaiškinta, kad Lietuvoje reikėtų didinti konkurencingumą, gerinti verslo sąlygas, darbo santykius, institucinę aplinką ir inovacijas, mažinti korupciją. Darbo santykių efektyvumui gerinti patartina koreguoti dabartinį LR darbo kodeksą. Išsiaiškinta, kad pasitraukiančių kompanijų kontekste „Coca-Cola“ kompanijos reikšmingumas yra palyginti didžiausias. Manytina, kad racionaliausias sprendimas būtų tarptautinėms kompanijoms perkelti veiklą iš Lietuvos taip: „Coca-Cola“ – į Lenkiją, „Nordea“ ir DNB – į Estiją, „Orkla“ – į Austriją, Švediją, Latviją.

Reikšminiai žodžiai: tarptautinė ekonomika, tarptautinis verslas, tiesioginės užsienio investicijos, konkurencingumas, darbo santykiai, institucinė aplinka, korupcija, makrolygmens analizė, mikrolygmens analizė, atvejo metodas.

Ivadas

Tarptautinio verslo svarba šalies ekonomine, finansine, politine, socialine ir kitomis prasmėmis yra neiginčytina. Šalyje tarptautinės kompanijos kuria naujas darbo vietas ne tik asmenims, kurie dirbs atitinkamoje kompanijoje, bet ir didina projektų, sandorių skaičių su vietiniais partneriais. Dėl to šalyje mažėja nedarbo lygis, didėja užimtumas ir pan. (Kiaušienė, Vidrevičienė 2015). Finansine prasme taip pat svarbios tiesioginės užsienio investicijos (toliau – TUI), kurios suteikia galimybę šalims užtikrinti santykinai greitesnį ekonominį augimo tempą, ypač besivystančioms šalims (Ruplienė *et al.* 2008). Teigiamą TUI poveikį (arba ryšį) Lietuvos ekonomikos augimui identifikuoja ir tokie mokslininkai, kaip Brenkevičiūtė (2010), Hlavacek, Bal-Domanska (2016) ir kt. Kita vertus, Tvaronavičienė, Grybaitė (2008), akcentuoja ir neigiamą TUI poveikį šalies ekonomikai: vietinis verslas susiduria su papildomais sunkumais, konkuruodamas su tarptautiniu verslu. Akivaizdu, kad TUI turi tiek teigiamą, tiek neigiamą poveikį šalies ekonomikai. Šiame straipsnyje pagrindinis dėmesys skiriamas Lietuvai, kurioje 2016 m. keturios tarptautinės kompanijos (arba jų padaliniai) priėmė sprendimą pasitraukti iš Lietuvos (Kapsevičius 2016). Keturios tarptautinės kompanijos yra gerai žinomos Lietuvoje ir pasaulyje. Tai „Coca-Cola“, „Nordea“ ir DNB, „Orkla Foods“, priklausanti „Suslavičius-Felix“. Taigi atsižvelgiant į problemos aktualumą šio straipsnio

objektas – keturių tarptautinių kompanijų pasitraukimas iš Lietuvos. *Tyrimo problema:* kokie gali būti alternatyvūs problemos sprendimo būdai Lietuvos ir kiekvienos tarptautinės kompanijos atžvilgiu tarptautinėms kompanijoms pasitraukiant iš Lietuvos? *Tyrimo tikslas* – atlikus mokslinės literatūros analizę apie tarptautinio verslo svarbą, apibūdinti tarptautinių kompanijų pasitraukimo iš Lietuvos problematiką ir pateikti alternatyvius problemos sprendimo būdus šalies bei tarptautinių kompanijų atžvilgiais. Tikslui pasiekti suformuluoti *trys uždaviniai:*

1. Atlikti mokslinės literatūros analizę, akcentuojant tarptautinio verslo svarbą ir pagrindinius teorinius aspektus, apžvelgti ankstesnius mokslinius tyrimus tarptautinio verslo tematikos kontekste, pateikiant pagrindines išvagas ir išvadas.
2. Pristatyti ir pagrįsti straipsnyje pateikiamo tyrimo metodiką.
3. Atlikti makro- ir mikrolygmens analizę, pateikiant galimus problemos sprendimo būdus, akcentuojant galimą racionaliausią problemos sprendimo būdą Lietuvos bei keturių nagrinėjamų tarptautinių kompanijų atveju.

Pagrindinis dėmesys skiriamas alternatyviems problemos sprendimo būdams Lietuvos ir keturių tarptautinių kompanijų kontekste, atliekant išorinės aplinkos verslui vertinimą pasitraukiančių tarptautinių kompanijų

reikšmingumo globaliniame kontekste ir keturių tarptautinių kompanijų vidinę analizę 2010–2015 m. Straipsnyje taikomi mokslinės literatūros sisteminimo, lyginamosios analizės, rangavimo, atvejo analizės metodai.

Tarptautinio verslo svarba teoriniu aspektu ir ankstesnių mokslinių tyrimų apžvalga

Tarptautinis verslas šiame straipsnyje suprantamas kaip socialinio subjekto veikla tarptautinėje erdvėje, vykdanči tarptautinę veiklą, kurios metu gali būti kuriami produktai, vykdomas jų realizavimas, kai socialinis subjektas turi galimybę gauti atitinkamą atlygį (pelną) už atliekamą veiklą (Melnikas 2006, 2011). Taip pat tarptautinio verslo sąvoka galima papildyti ir dar vienu aspektu: socialinis subjektas gali kurti ne tik produktus, bet ir paslaugas tarptautinėje erdvėje. Remiantis Langviniene, Sekliuckiene (2013), galima išskirti šias verslo paslaugas, kuriomis prekiaujama tarptautinėje erdvėje: transporto paslaugos, turizmo ir kelionų paslaugos, vyriausybės paslaugos, kitos paslaugos (pvz., draudimo, finansinės, patentų ir licencijų ir pan.).

Remiantis Melniku (2006), galima išskirti dvi pagrindines *tarptautinio verslo formas*: tarptautinę prekybą, TUI. Šiame straipsnyje pagrindinis dėmesys skiriamas TUI. TUI siaurąja prasme gali būti suprantamos kaip užsienio kapitalo pritraukimas į nacionalinę šalį, vykdamas esamus ar naujai kuriamus projektus (Melnikas 2006). Dažnai mokslininkai (pvz., Pekarskienė, Laskienė 2012; Brenkevičiūtė 2010; Hlavacek, Bal-Domanska 2016 ir kt.) akcentuoja teigiamą TUI poveikį šalies ekonomikos augimui. Analizuojant *ankstesnius mokslinius tyrimus*, pastebima, kad mokslininkai (pvz., Casi, Resmini 2010; Anwar *et al.* 2008; Sakalauskaitė, Miškinis 2014; Naulickaitė, Solnyškinienė 2016; Shukurov 2016 ir kt.) taip pat nagrinėja veiksnius, skatinančius TUI pritraukimą. Pavyzdžiui, Artige, Nicolini (2006) išskiria keturis pagrindinius TUI lemiančius veiksnius, tai: 1) *rinkos dydis ir ekonominis potencialas* – vienas pagrindinių veiksnių, kurį akcentuoja tokie mokslininkai, kaip Tvaronavičienė, Grybaitė (2008), Brenkevičiūtė (2010), Hlavacek, Bal-Domanska (2016) ir kt.; 2) *ekonomikos atvirumas* – Naulickaitė, Solnyškinienė (2016) mokslinės literatūros analizės metu išsiaiškina, kad šio veiksnio poveikis gali būti tiesioginis ar nereikšmingas; 3) *išlaidos inovacijoms bei mokslinių tyrimų ir technologijų plėtrai* – Artige, Nicolini (2006) nurodo, kad išlaidos mokslinių tyrimų ir technologijų plėtrai skatina ir šalies ekonomikos augimą; 4) *darbo kaštai* – didėjantys darbo kaštai turėtų sumažinti šalies investicinį patrauklumą.

Naulickaitė, Solnyškinienė (2016), be susistemintos analizuotos mokslinės literatūros, papildomai (be minėtų keturių veiksnių) išskiria ir šiuos TUI skatinančius

veiksnius: išsilavinimo lygį / žmogiškojo kapitalo kokybę, fizinę infrastruktūrą, aglomeracijos efektą, fizinių atstumų tarp šalių, korupcijos lygį, globalizacijos lygį.

Pastebima, kad TUI tematikos mokslinius tyrimus galima suskirstyti į dvi pagrindines grupes: makrolygmens analizę (kai TUI analizuojamos atitinkamos šalies kontekste); mezolygmens (angl. *mezo*), arba regioninę, analizę (kai TUI nagrinėjamos atitinkamų regionų mastu).

Makrolygmens analizę atlieka Anwar *et al.* (2008) ir išsiaiškina, kad 1970–1990 m. pagrindiniai TUI veiksniai Indijoje yra rinkos dydis, fizinis atstumas tarp šalių, kainų lygio stabilumas (infliacija). Shukurov (2016) tiria TUI veiksnius pereinamosios ekonomikos šalyse. Tiksliau sakant, mokslininkas analizuoja Nepriklausomų Valstybių Sandraugos šalių vidines TUI (TUI judėjimas vyksta tarp Nepriklausomų Valstybių Sandraugos šalių) skatinančius veiksnius 1995–2010 m. Shukurov (2016) išsiaiškina, kad TUI lemia tiek teigiami (rinkos dydžio, natūralių išteklių, TUI akcijų), tiek neigiami (fiskalinis disbalansas, infliacija) šalies makroekonominiai rodikliai.

Taip pat TUI veiksnių makrolygmens analizę atliekama ir Europos Sąjungos (toliau – ES) šalių kontekste. Dauti (2015) išsiaiškina, kad 14 pagrindinių ES šalių (Austrijos, Belgijos, Danijos, Suomijos, Prancūzijos, Vokietijos, Graikijos, Airijos, Italijos, Nyderlandų, Portugalijos, Ispanijos, Švedijos ir Jungtinės Karalystės) TUI į kitas 10 ES šalių (Bulgariją, Rumuniją, Slovėniją, Slovakiją, Čekiją, Vengriją, Lenkiją, Latviją, Lietuvą, Estiją) ir 5 pereinamosios ekonomikos pietryčių Europos šalis (Albaniją, Bosniją ir Hercegoviną, Kroatiją, Makedoniją, Serbiją) lemia tokie instituciniai veiksniai, kaip korupcija, reguliavimo kokybė, politinė rizika, narystė Pasaulio prekybos organizacijoje, pereinamumo progresas / pažanga. Taip pat mokslininkas akcentuoja ir tokių TUI lemiančių veiksnių svarbą, kaip fizinis atstumas tarp šalių, rinkos dydis, ekonominis atvirumas, darbo jėgos kokybė.

Naulickaitė, Solnyškinienė (2016) išsiaiškina, kad 2001–2014 m. Čekijoje, Estijoje Vengrijoje ir Slovakijoje TUI pritraukti statistiškai reikšmingą įtaką turėjo mokslo, technologijų bei inovacijų potencialas, fizinis atstumas tarp šalių, aglomeracijos veiksnys. Mokslininkės taip pat nustato, kad statistiškai reikšmingą poveikį TUI pritraukimui į Bulgariją, Kroatiją, Latviją, Lietuvą, Lenkiją, Rumuniją, Slovėniją 2001–2014 m. turėjo rinkos dydis, šalies globalizacijos lygis, darbo jėgos kaina, aglomeracija. Kita vertus, Tvaronavičienė *et al.* (2013) nustato, kad nei išsivysčiusiose šalyse (Austrijoje, Belgijoje, Estijoje, Nyderlanduose, Slovakijoje ir Slovėnijoje), nei mažiau išsivysčiusiose šalyse (Bulgarijoje, Latvijoje, Lietuvoje, Vengrijoje Rumunijoje) 2000–2010 m. mokesčių dydis bei

korupcijos lygis šalyje (išskyrus Slovėniją ir Slovakiją) negali būti identifiikuotas kaip veiksnys, turintis įtakos TUI pritraukimui.

TUI ryšys tarp ekonominių rodiklių nagrinėjamas ir Baltijos šalių kontekste. Pavyzdžiui, Šečkutė, Tvaronavičius (2007), tirdami TUI įtaką lemiančius veiksnius, kurie daro įtaką Baltijos šalių ekonomiam augimui 1997–2005 m. laikotarpiu, išsiaiškina, kad TUI daro teigiamą įtaką šalies BVP augimui, šalies eksporto apimčiai. Kitaip sakant, tai galima susieti su rinkos potencialo ir ekonominio atvirumo veiksniais. Taip pat mokslininkai nustato, kad tarp vidutinio mėnesio darbo užmokesčio ir TUI srautų egzistuoja stiprus tiesioginis ryšys. Kita vertus, atvirkštinis ryšys identifiikuojamas tarp šalies rinkos dydžio ir TUI srautų. Mokslininkai taip pat nenustato egzistuojančio statistiškai reikšmingo ryšio tarp šalies atvirumo ir TUI, o mokesčių naštos dydis turi teigiamą poveikį TUI (negalioja Estijoje).

Mokslinių tyrimų kontekste TUI tematika aktuali ir Lietuvos mastu. Pekarskienė, Laskienė (2012) išskiria penkis pagrindinius veiksnius, turinčius teigiamą įtaką TUI pritraukimui Lietuvos kontekste: ekonominis ir politinis stabilumas, geografinis atstumas, infrastruktūra, kvalifikuota ir santykinai pigi darbo jėgos kaina (santykinai maži darbo jėgos kaštai), pelno mokesčio dydis. Tvaronavičienė, Grybaitė (2008), atlikusios TUI analizę Lietuvoje 2000–2006 m., nustatė, kad TUI skatina Lietuvos ekonomikos augimą. Ruplienė *et al.* (2008), nagrinėjusios TUI priklausomybę Lietuvoje 1997–2007 m., nuo vidutinio mėnesio darbo užmokesčio ir vidutinių vienam namų ūkio nariui tenkančių pajamų bei ekonomikos atvirumo, visais trimis atvejais nustato egzistuojančią tiesioginę priklausomybę tarp TUI ir atitinkamo kintamojo.

Apibendrinant TUI lemiančių veiksmių mokslinius tyrimo makrolygmens kontekste, pastebima, kad dominuoja tokie TUI skatinantys veiksniai: rinkos dydis, fizinis atstumas tarp šalių, darbo jėgos kaštai, instituciniai veiksniai ir mokesčių naštos dydis verslo subjektams (išskyrus Tvaronavičienės *et al.* 2013 tyrimo rezultatus).

Nors mokslininkai plačiai analizuoja TUI veiksnius, tačiau, pasak Casi, Resmini (2010), *mezolygmeniu* TUI veiksmių tematika yra gana nauja. Šios tematikos mokslinę tyrimų įvairovę papildė Artige, Nicolini (2006). Mokslininkai analizuoja TUI 1995–2002 m. trijuose Europos regionuose: Badenae-Viurtemberge (regionas Vokietijoje), Katalonijoje (regionas Ispanijoje), Lombardijoje (regionas Italijoje) ir šešiuose sektoriuose. Mokslininkai nustato, kad visuose regionuose egzistuoja teigiamas, statistiškai reikšmingas ryšys tarp BVP ir TUI, tenkančių vienam gyventojui. Artige, Nicolini (2010) nustato, kad šiuose regionuose pagrindiniai TUI

lemiantys veiksniai yra regiono paklausa ir produktyvumas. Casi, Resmini (2010), nagrinėdami 27 ES šalių regionus 2005–2007 m., taip pat patvirtina, kad TUI lemia tokie veiksniai, kaip rinkos dydis ir potencialas, bei akcentuoja darbo kaštų svarbą. Sakalauskaitė, Miškinis (2014) atlieka mezoanalizę Lietuvos kontekste. Mokslininkai tiria TUI dešimtyje Lietuvos apskričių 2000–2010 m. Išsiaiškinta, kad skirtumus tarp TUI pritraukimo į skirtingas Lietuvos apskritis statistiškai reikšmingą įtaką turi tokie veiksniai, kaip ekonomikos išsivystymo lygis, visuomenės kvalifikacija ir darbo jėgos kaštai. Sakalauskaitė, Miškinis (2014) taip pat pabrėžia ir valstybėje esančios situacijos svarbą bei socialinių, ekonominių, politinių aspektų reikšmingumą. Apibendrinant mokslinius tyrimus TUI tematika regioniniu lygmeniu, pastebima, kad dominuoja rinkos dydžio, potencialo ir darbo kaštų veiksniai.

Apžvelgiant aktualius mokslinius tyrimus, akcentuotinas ir Pušlecki *et al.* (2016) mokslinis tyrimas kuriame atliekama makro, mezo ir mikro lygio analizė tarptautinio verslo tyrimų Lenkijoje 1990–2014 m. kontekste.

Apibendrinant tarptautinio verslo svarbą teoriniu aspektu, galima daryti išvadą, kad tarptautinio verslo samprata šiuolaikinėje visuomenėje gali būti apibrėžta įtraukiant ne tik produktų gamybą ir realizavimą, bet ir paslaugų teikimą, išskiriant tarptautinės prekybos ir TUI tarptautinio verslo formų svarbą tarptautinėje ekonomikoje. Nagrinėjant mokslinius tyrimus pastebėta, kad mokslinius tyrimus TUI tematika galima suskirstyti į dvi pagrindines grupes: makro- ir mezolygmens analizės tyrimai. Mokslinių tyrimų įvairovė, tiriant TUI lemiančius veiksnius įvairiais pjūviais, suteikia galimybę detalizuoti TUI svarbą įvairių lygių kontekste globaliame pasaulyje.

Tyrimo metodika

Remiantis Pušlecki *et al.* (2016), tarptautinio verslo reikšmė gali būti analizuojama makro-, mezo- ir mikrolygmeniu. Analizuojant makrolygmeniu apibūdinama tarptautinio verslo svarba šalies mastu; nagrinėjant mezolygmeniu, tarptautinio verslo svarba regionų kontekste, o mikrolygmeniu padeda nustatyti atitinkamo socialinio subjekto (verslo vieneto) situaciją, atsižvelgiant į socialinio subjekto finansinius, žmogiškųjų išteklių, konkurencingumo ir kt. rodiklius. Siekiant tiksliau identifiukuoti keturių tarptautinių kompanijų pasitraukimo svarbą, šiame straipsnyje atliekama makro- ir mikrolygmenų ekonominė analizė. Mezoanalizė neatliekama dėl duomenų stokos ir tokio poreikio neegzistavimo analizuojamo objekto kontekste.

Makrolygmeniu nagrinėjamos šešios šalys (išorinės aplinkos analizė): Švedija, Austrija, Estija, Lietuva, Lenkija, Latvija. Atsižvelgiant į Kapsevičiaus (2016) pateikiamą

informaciją, Švedija, Austrija ir Latvija pasirinktos kaip šalys, į kurias „Orkla Foods“ (kuriai priklauso „Suslavičius-Felix“ grupė) iš Lietuvos perkelia padažų gamybą. Lenkija pasirenkama kaip šalis, atstovaujanti „Coca-Cola“ kompanijos sprendimui perkelti veiklą iš Lietuvos į Lenkiją. Estija atstovauja siekiančių susijungti „Nordea“ ir DNB bankų sprendimui būstine pasirinkant Estiją. Kita vertus, pagrindinis dėmesys skiriamas Lietuvai, nes iš šios šalies pasitraukia verslas. Analizės tikslas – nustatyti patraukliausią šalį tarptautiniam verslui ir identifikuoti pagrindines problemas, galimus problemų sprendimo būdus Lietuvos kontekste. Makroanalizei naudojami trys indeksai (konkurencingumo, verslo sąlygų patrauklumo, korupcijos), trys subindeksai (darbo santykių efektyvumo, institucinės aplinkos, inovacijų) ir rinkos dydis. Indeksų ir subindeksų pasirinkimą lemia šių indeksų paplitimas ir taikymas kituose moksliniuose tyrimuose (pvz., verslo sąlygų indeksą, kurį pateikia *World Bank project Doing Business*, taiko ir Ruplienė *et al.* 2008) ir svarba analizuojamo tyrimo objekto kontekste. Makrolygmens analizei naudojami *World Economic Forum* (2016), *World Bank project Doing Business* (2016), *Transparency International* (2016) duomenys (indeksai, subindeksai). Bendras analizės laikotarpis – 2015–2017 m.

Mikrolygmens analizė tarp keturių tarptautinių kompanijų, pasitraukiančių iš Lietuvos: „Coca-Cola“, „Nordea“ ir DNB, „Orkla Foods“ priklausanti „Suslavičius-Felix“. Analizė mikrolygmeniu atliekama dviem etapais. Pirmą, identifikuojama santykinai reikšmingiausia tarptautinė kompanija (iš keturių nagrinėjamų kompanijų). Analizės tikslas – nustatyti svarbiausią tarptautinę kompaniją keturių kompanijų kontekste. Analizė atliekama pasirenkant vienus aktualiausių, objektyviausiai apibūdinančių rodiklių (kompanijos dydis, rinkos vertė, pelno dydis, turto vertė, inovatyviškumas) reitingai. Atsižvelgiant į viešai prieinamus naujausius duomenis, tarptautinė kompanija „Orkla“ atstovauja „Orkla Foods“ kompanijai, kuriai priklauso grupė „Suslavičius-Felix“. Analizei naudojami Forbes (2016) reitingų duomenys.

Antra, atliekama keturių tarptautinių kompanijų vidinė analizė, pasirenkant šešis kriterijus, padedančius identifikuoti įmonės vidaus situaciją 2010–2015 m. finansų, žmoniškųjų išteklių bei užimamos rinkos dalies aspektais. Analizės tikslas – nustatyti galimus problemos sprendimo būdus analizuojamos kompanijos kontekste, išskiriant vieną racionaliausių sprendimų (kiekvienoje kompanijoje). Analizėje pajamų didėjimo tendencija, kai darbuotojų skaičius mažėja, suprantama kaip teigiamas reiškinys (didėjantis darbo našumas), ir atvirksčiai. Kita vertus, pajamų didėjimo tendencija, kai darbuotojų skaičius didėja, laikoma neigiamu reiškiniu (lėšų, skirtų žmogiškiesiems

ištekliais, švaistymas), ir atvirksčiai. Finansiniai šalių rodikliai pateikiami JAV doleriais. Analizei naudojamos „Coca-Cola“, DNB, „Nordea“, „Orkla“ viešai prieinamos 2010–2015 m. finansinės ataskaitos, *Morningstar*, *Statista* statistiniais duomenys bei kita aktuali ir svarbi informacija analizuojamų kompanijų kontekste.

Empiriniame tyrime taikomas ir rangavimo metodas, siekiant identifikuoti, kurioje šalyje yra santykinai patrauklesnės sąlygos verslui. Taip pat galima nurodyti ir atvejo metodą – analizuojami trys atvejai: „Coca-Cola“, „Orkla“ kompanijų, „Nordea“ ir DNB susijungusių bankų pasitraukimas iš Lietuvos.

Tarptautinių kompanijų pasitraukimas iš Lietuvos: trijų situacijų apžvalga

Remiantis Kapsevičiumi (2016), galima išskirti mažiausiai keturių tarptautinio verslo pasitraukimo iš Lietuvos atvejus 2016 m. (keturios tarptautinės kompanijos, tačiau trys atvejai, nes „Nordea“ ir DNB susijungimas identifikuojamas kaip vienas, bendras atvejis):

1. „Coca-Cola“ gamybinio padalinio uždarymas Lietuvoje ir veiklos perkėlimas į Lenkiją. Tiksliau sakant, 2016 m. lapkričio pabaigoje turėjo būti uždarytas „Coca-Cola HBC“ tarptautinės kompanijos gamybinis padalinys Alytuje (Noreika 2016). Ši gamykla Lietuvoje vykdė veiklą 22-ejus metus ir „Verslo žinių“ (2016) pateikiamais „Sodros“ duomenimis, darbuotojų skaičius nuo 2016 m. spalio 25 d. iki 2016 m. gruodžio 28 d. sumažėjo 66 darbuotojais. Kita vertus, Lietuvoje tęsia veiklą „Coca-Cola“ kompanijos Baltijos šalių logistikos centro padalinys (Noreika 2016). Galimos priežastys: G. Nausėda akcentuoja darbo jėgos kaštų santykinį didėjimą Lietuvoje, M. Katinas („Investuok Lietuvoje“ generalinis direktorius) – Lenkijos rinkos dydį ir potencialą, kuris yra santykinai didesnis nei Lietuvoje, R. Skyrienė (Investuotojų forumo vadovė) – nelankstų verslo reguliavimą, santykinai nepalankią, suvaržytą verslo aplinką (BNS 2016a).
2. „Nordea“ ir DNB bankų susijungimas ir centrinio padalinio pasirinkimas Estijoje. Viena pagrindinių priežasčių – institucinė aplinka (administracinė, teisinė šalies bazė) bei verslui palankesnė mokestinė aplinka Estijoje (Kapsevičius 2016). Manytina, kad tai turėtų neigiamą įtaką darbuotojų skaičiui finansų sektoriuje. Susijungimo tikslas – naujo, universalaus Baltijos šalių banko sukūrimas (Noreika, Čiulada 2016). Taigi naujasis bankas turėtų tęsti veiklą ir Lietuvoje.
3. „Orkla“ perkelia padažų gamybą iš Lietuvos į

Latviją, Austriją, Švediją. Tiksliau sakant, „Orkla Foods“ padažų gamykla „Suslavičiaus-Felix“ nutraukia veiklą Lietuvoje. Ši gamykla Lietuvoje veikia 21-erius metus („Orkla Foods Lietuva“ 2016). Manytina, kad 2017 m. Lietuvoje bus atleisti mažiausiai 24 darbuotojai. Pažymėtina, kad „Orkla“ pasitraukimas iš Lietuvos gali būti susijęs ir su planuotu reorganizacijos procesu tarptautinės kompanijos mastu (Kapsevičius 2016).

Taip pat galima būtų išskirti ir „Estrella Baltics“ kompanijos veiklos perkėlimą iš Lietuvos į Lenkiją, tačiau dėl ribotos straipsnio apimties išsamiau šis atvejis nėra nagrinėjamas.

Taigi galima apibendrinti pagrindines problemas, kurias gali sukelti keturių tarptautinių kompanijų pasitraukimas iš Lietuvos: užimtumo mažėjimas, nedarbo lygio didėjimas, tai gali paskatinti didesnius emigracijos srautus. Santykinai sumažėjusios TUI gali lemti Lietuvos ekonomikos augimo lėtėjimą (ar neigiamus augimo tempus), eksporto apimčių mažėjimą ir pan. Remiantis Šečkutės, Tvaronavičiaus (2007) tyrimo rezultatais, galima daryti prielaidą, kad, TUI srautams sumažėjus, Lietuvoje gali mažėti ir vidutinis darbo užmokestis. Nors „Coca-Cola“, „Nordea“, DNB ir „Orkla“ tarptautinių kompanijų pasitraukimas iš Lietuvos trumpuoju laikotarpiu gali turėti santykinai nedideles pasekmes atleistų darbuotojų skaičiaus atžvilgiu, tačiau patartina spręsti šią problemą, kad ilguoju laikotarpiu būtų išvengta neigiamų pasekmių Lietuvos ekonomikai.

Tarptautinių kompanijų išorinės aplinkos analizė

Nustatyta, kad santykinai patraukliausia šalis tarptautiniam verslui vystyti yra Švedija (rangų suma mažiausia; žr. 1 lentelę). Lietuva – ketvirtoje vietoje, o Lenkija ir Latvija atitinkamai yra penktoje ir šeštoje vietose. Švedija verslo atžvilgiu yra santykinai patraukliausia visų analizuojamų indeksų ir subindeksų atžvilgiu, išskyrus darbo rinkos efektyvumą (aukščiausia pozicija Estijoje) ir rinkos dydį (aukščiausia pozicija Lenkijoje). Manytina, kad vienos iš pagrindinių Lietuvos problemų TUI pritraukimo atžvilgiu yra nepakankamai geros verslo sąlygos (Lietuva tarp analizuojamų šalių yra penktoje vietoje, pvz., verslo pradžia, nuosavybės registravimas, mokesčių mokėjimas ir t. t., World Bank Project Doing Business 2016). Prie svarbiausių problemų galima priskirti ir korupciją (Lietuva tarp analizuojamų šalių yra penktoje vietoje). Darbo santykių efektyvumas ir jų tinkamas reglamentavimas – dar viena problema Lietuvos kontekste (Lietuva penktoje vietoje iš analizuojamų šalių).

Nors tarp analizuojamų šešių šalių Lietuva nė vienoje srityje (tarp pasirinktų indeksų, subindeksų) nėra geriausia, tačiau Lenkijoje pastebima dar blogesnė situacija tinkamų verslo sąlygų užtikrinimo, darbo santykių efektyvumo bei institucinės aplinkos kontekste. Kita vertus, Latvija yra palyginti prastesnė patrauklumo verslui atžvilgiu nei Lenkija – bendra rangų suma skiriasi dviem balais. Manytina, kad situaciją Lenkijoje galėtų pagerinti šalies konkurencingumo didinimas, korupcijos mažinimas ir inovacinės pažangos skatinimas.

1 lentelė. Švedijos, Austrijos, Lietuvos, Latvijos, Estijos ir Lenkijos išorinės aplinkos verslui vertinimas 2015–2017 m.

Table 1. The assessment of the external environment for business in Sweden, Austria, Lithuania, Estonia and Poland in 2015–2017 years

Šalis	Indeksai						Subindeksai						2015 m. Rinkos dydis; rangas	Rangų suma	
	2016–2017 m. Konkurencingumas (138 šalys); rangas		2017 m. Verslo sąlygos (190 šalių); rangas		2015 m. Korupcija (168 šalys); rangas		2016–2017 m. Darbo santykių efektyvumas (138 šalys); rangas		2016–2017 m. Institucinė aplinka (138 šalys); rangas		2016–2017 m. Inovacijos (138 šalys); rangas				
Švedija	6	1	9	1	3	1	18	2	4	1	6	1	9,9 mln.	2	9
Austrija	19	2	15	4	16	2	40	3	20	2	14	2	8,6 mln.	3	18
Estija	30	3	12	2	23	3	15	1	23	3	28	3	1,3 mln.	6	21
Lietuva	35	4	21	5	32	5	59	5	51	4	43	4	2,9 mln.	4	31
Lenkija	36	5	24	6	30	4	79	6	65	6	55	5	38,0 mln.	1	33
Latvija	49	6	14	3	40	4	49	4	64	5	64	6	2,0 mln.	5	35
Pirma bendrame reitinge	Šveicarija		Naujoji Zelandija		Danija		Šveicarija		Suomija		Šveicarija		–		–

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis World Economic Forum (2016), World Bank Project Doing Business (2016), Transparency International (2016) duomenimis.

Tarptautiniam verslui palankiausias sprendimas tarp šešių analizuojamų šalių yra Švedija. Šiuo atveju „Orkla“ gamybos perkėlimas į Švediją ir Austriją yra logiškas. Dėl sprendimo racionalumo perkelti gamybinę veiklą į Latviją reikėtų atlikti išsamesnę analizę, kadangi pagal pasirinktus kriterijus Latvija yra santykinai prastesnėje pozicijoje nei Lietuva konkurencingumo, institucinės aplinkos, inovacijų ir rinkos dydžio atžvilgiais. Analizuojant Estijos situaciją, nustatyta, kad šioje šalyje yra sudarytos patrauklesnės sąlygos verslui nei Lietuvoje, Latvijoje ar Lenkijoje. Tokį strateginį sprendimą priima „Nordea“ ir DNB bankai, kurie susijungdami būstine pasirenka Estiją. Verslas siekia investuoti šalyje, kurioje yra patrauklesnės sąlygos įvairiais aspektais. Tačiau tarptautinių kompanijų veiklos perkėlimas iš Lietuvos į Lenkiją („Coca-Cola“) negalėtų būti įvardytas

kaip racionalus sprendimas, remiantis tik analizuojamų šešių šalių vertinimu pagal septynis kriterijus. Manytina, kad tam įtakos turi ir kitos priežastys, todėl reikėtų atlikti išsamesnę analizę, siekiant gauti tikslesnes išvadas.

Analizuojant galimus problemos sprendimo būdus, susijusius su tarptautinio verslo pritraukimu, Lietuvos kontekste LR Vyriausybės atstovams patartina spręsti problemas, susijusias su korupcija (žr. 2 lentelę).

Šią problemą akcentuoja ir LR Prezidentės patarėjas M. Lingė (BNS 2016b). Pavyzdžiui, aktyviau galėtų būti taikomos korupcijos prevencijos priemonės, nukreiptos į jaunimą. Skatinamas etiškais principais pagrįstas verslas suteiktų galimybę keisti jaunimo požiūrį į korupciją. Manytina, kad teigiamas tokių priemonių taikymo poveikis pasireikštų ilguoju laikotarpiu. Viena iš pagrindinių iniciatyvų, kurios

2 lentelė. Alternatyvūs problemos sprendimo būdai Lietuvoje, tarptautinių kompanijų reikšmingumo ir penkių tarptautinių kompanijų kontekste

Table 2. The alternative solutions for Lithuania, by the context of significance of international companies and five international companies

Išorinė aplinka: galimi problemos sprendimo būdai Lietuvos mastu					
Konkurencingumas	Verslo sąlygos	Korupcija	Darbo santykių efektyvumas	Institucinė aplinka	Inovacijos
↑	↑	↓	↑	↑	↑
Tarptautinės kompanijos reikšmingumas, svarba					
„Coca-Cola“		„Nordea“		DNB	„Orkla“
1		2		3	4
Galimi problemos sprendimo būdai Lietuvos kontekste: skatinti tęsti veiklą ir plėtoti verslą Lietuvoje, atsižvelgiant į kompanijos reikšmingumą. Pavyzdžiui, pirmiausia siekti sukurti patrauklesnes verslo sąlygas „Coca-Cola“ kompanijai.					
Tarptautinių kompanijų vidinė analizė: galimi problemos sprendimo būdai atitinkamoje kompanijoje					
„Coca-Cola“		„Nordea“		DNB	„Orkla“
Produkcijos tiekimo Europos šalims ↑ ir gamybinių pajėgumų Europoje ↑		Laikytis esamos strategijos ir išlaikyti pastovų paslaugų teikimą Baltijos šalyse.		Laikytis esamos strategijos, išlaikant pastovų (ne mažesni nei 23,0 %) paslaugų teikimą kitose šalyse.	Gamybinių pajėgumų ↑ Europoje, Baltijos šalyse, siekiant užimamos rinkos dalies ↑ bei pajamų ↑
Užimamos rinkos dalies ↑ ir tiekiamos produkcijos apimtys penkiuose geografiniuose segmentuose ↑		Paslaugų teikimo Baltijos šalyse ↑ bei paslaugų teikimo pajėgumų ↑		Paslaugų teikimo kitose šalyse, orientuojantis į Baltijos šalis ↑ bei paslaugų teikimo pajėgumų ↑	Plėtoti verslą Šiaurės Amerikoje, siekiant užimamos rinkos dalies ↑ ir pajamų ↑
Nekeisti esamos strategijos, t. y. likti Lietuvoje		DNB ir „Nordea“ bankų susijungimas, siekiant užimamos rinkos dalies Baltijos šalyse ↑ ir būstine pasirenkant Estiją.		Vienu metu plėsti veiklą Europoje ir Šiaurės Amerikoje, siekiant užimamos rinkos dalies ↑ ir pajamų ↑	
Pasitraukti iš Lietuvos ir perkelti gamybą į Lenkiją.		DNB ir „Nordea“ bankų susijungimas, siekiant užimamos rinkos dalies Baltijos šalyse ↑ ir būstine pasirinkant Lietuvą.		Nekeisti esamos strategijos, t. y. likti Lietuvoje	
		Svarstyti strateginę galimybę susijungti su „SEB“ ar „Swedbank“, siekiant tapti pirmaujančiu banku Baltijos ir Skandinavijos šalyse.		Pasitraukti iš Lietuvos ir vystyti verslą Austrijoje, Švedijoje bei Latvijoje.	

Šaltinis: sudaryta autorės. Pastaba: ↑ – nurodo didėjimą, o ↓ – mažėjimą.

tikslas – skaidrus, sąžiningas ir konkurencingas verslas, išlaikant pagarbius santykius tarp darbuotojų, partnerių, klientų bei valstybės, – „Baltoji banga“ (Baltoji banga 2012). Tokio pobūdžio iniciatyvos turėtų būti skatinamos bei kuruojamos ir pačios LR Vyriausybės atstovų, siekiant parodyti pavyzdį kitiems piliečiams. Šio galimo problemos sprendimo būdo (korupcijos mažinimo) taikymo *privalumai*: santykinai patrauklesnės sąlygos esamam verslui Lietuvoje (kuris rinkoje pasitelkia sąžiningus ir etiškus principus), pakeistas Lietuvos įvaizdis verslo atžvilgiu, santykinai patrauklesnės sąlygos naujų tarptautinių kompanijų pritraukimui į Lietuvą. Manytina, kad tai turėtų teigiamą įtaką Lietuvos valstybei: didėtų TUI, mažėtų nedarbo lygis, didėtų konkurencingumas, vartotojų pasirinkimo galimybė ir pan. Galima *neigiama pasekmė*, taikant korupcijos mažinimą – santykinai didelių verslo atstovų ar verslo vienetų pasitraukimas iš Lietuvos, kurių verslas paremtas korupciniais ryšiais (santykinis verslo subjektų mažėjimas). Vertinant korupcijos mažinimą, kaip vieną iš galimų problemos sprendimo būdų, pastebima, kad privalumai turėtų turėti Lietuvai ir verslui didesnę naudą nei žalą.

Darbo santykių efektyvumui gerinti patartina patvirtinti LR naująjį darbo kodeksą (su galimomis pataisomis). LR naujasis darbo santykių reglamentavimas Lietuvos mastu reikalingas, siekiant didinti Lietuvos darbo rinkos lankstumą (laikino užimtumo skatinimą, išeitinių išmokų dydžių diferenciacijos sumažinimą ir pan.). Tai, kad Lietuvoje reikėtų didinti darbo rinkos lankstumą, galima patvirtinti ir remiantis ne visą darbo dieną dirbančių asmenų skaičiumi (nuo visų užimtųjų skaičiaus). Pavyzdžiui, 2015 m. Lietuvoje ne visą darbo dieną dirbančių asmenų užimtumas buvo 11,4 procentiniais punktais mažesnis nei ES 28 ir 13,3 procentiniais punktais mažesnis nei Danijoje (Eurostat 2016), kuri laikoma pavyzdžiu efektyviai kaip taikanti lanksti saugos modelį darbo rinkoje.

Darbo santykių Danijoje ir Lietuvoje reglamentavimas taip pat skiriasi. Danijoje darbo santykių nutraukimo (darbdavio iniciatyva) įspėjimo terminas susietas su darbuotojo darbo stažu. Kitose ES šalyse, tokiose kaip Estijoje, Lenkijoje ir kt., taip pat įspėjimo terminas siejamas su darbo stažu (Rubikas 2015). Lietuvoje pagal dabartinį LR darbo kodeksą (toliau – LR DK 64–2569: 2002) įspėjimo terminas nėra susietas su darbo stažu. Tokia situacija darbuotojams patraukli: užtikrinamas didesnis saugumas, tačiau darbdaviams, tokia situacija yra papildomas suvaržymas: darbdavys, kuriam nereikalingos darbuotojo kompetencijos, privalo darbuotoją įspėti prieš 2 mėn. ir šį laikotarpį mokėti atitinkamą darbo užmokestį. Naujasis darbo kodekso susietų įspėjimo terminą su darbo stažu ir sudarytų patrauklesnes sąlygas verslui (įspėjimo terminas prieš 2 sav. būtų pateikiamas darbuotojams, kurių darbo stažas mažesnis nei 1 metai, ir prieš 1 mėn., jei

darbo stažas didesnis nei 1 metai; Vilniaus universitetas, Mykolo Romerio universitetas, Lietuvos socialinių tyrimų centras 2015; toliau – VU-MRU-LSTC). Tai verslo sektoriui suteiktų galimybę santykinai sumažinti darbo kaštus. Išeitinių išmokų variacijos sumažinimas Lietuvoje taip pat sudarytų patrauklesnes sąlygas verslui. Pagal dabartinį LR DK (64–2569: 2002) išskiriami šeši skirtingo dydžio išeitinių išmokų dydžiai priklausomai nuo darbo stažo. Pavyzdžiui, Danijoje egzistuoja keturi skirtingo dydžio išeitinių išmokų dydžiai (Lietuvos laisvosios rinkos institutas 2012). Naujasis Lietuvos darbo kodeksas išeitinių išmokų variaciją sumažintų iki dviejų skirtingo dydžių (VU-MRU-LSTC 2015).

Darbo santykių efektyvumo gerinimo, kaip galimo problemos sprendimo būdo, taikymo *privalumai*: lankstumo darbo rinkoje didinimas, darbo kaštų mažinimas, susijusių su darbuotojų atleidimu, santykinai greitesnis atleidimo procesas, vietinio verslo didesnis konkurencingumas tarptautiniu mastu, didesni tarptautinių kompanijų pritraukimo į Lietuvą galimybės ir pan. Darbo santykių efektyvumo didinimo *trūkumai*: santykinai mažesnis saugumas darbo rinkoje darbuotojų atžvilgiu, perspektyvios darbo jėgos emigracija iš Lietuvos, siekiant didesnio saugumo ir garantijų darbo rinkoje, perspektyvūs darbuotojai iš kitų pasaulio šalių gali išstumti vietinius darbuotojus ir vietinių darbuotojų atžvilgiu nedarbo lygis Lietuvoje didėtų, verslas turėtų užtikrinti santykinai patrauklesnes sąlygas, karjeros galimybes įmonėje, kad kompanijos konkurentės, vykdydamos „galvų medžioklės“ strategiją, nepasisavintų perspektyvių darbuotojų ir pan. Vertinant darbo efektyvumo didinimą darbo rinkoje, kaip vieną iš galimų problemos sprendimo būdų, pastebima, kad yra tiek teigiamų, tiek neigiamų aspektų.

Palankumas verslui Lietuvoje padidėtų sumažinus korupciją, atnaujinus darbo santykio reglamentavimą, sumažinus mokesčių našta arba panaikinant reinvestuojamam pelniui, kaip tai akcentuoja ir Šilėnas (Kapsevicius 2016). Šie pasiūlymų ir galimų problemos sprendimo būdai nėra baigtiniai. Nėra vieno paties geriausio problemos sprendimo būdo, kaip didinti Lietuvos patrauklumą verslui. Manytina, kad vienu metu turėtų būti taikoma keletas problemos sprendimo būdų, užtikrinant darnios, efektyvios ir konkurencingos aplinkos verslui sukūrimą Lietuvoje.

Tarptautinių kompanijų reikšmingumo identifikavimas globaliame kontekste

Išsiaiškinta, kad tarp analizuojamų kompanijų didžiausia, pelningiausia vieša kompanija, kurios rinkos vertė ir pardavimo mastas yra santykinai didžiausias, tai „Coca-Cola“ kompanija (mažiausia rangų suma; žr. 3 lentelę).

3 lentelė. Pasitraukiančių iš Lietuvos tarptautinių kompanijų reikšmingumas globaliu mastu 2016 m.

Table 3. The significance of withdrawing international companies from Lithuania at global perspective in 2016

Šalis	2016 m. Forbes reitingai (iš 2000 kompanijų; inovatyviškumas iš 100 kompanijų)												Rangų suma
	Viešų kompanijų dydis; rangas		Rinkos vertė; rangas		Pelno dydis; rangas		Pardavimo mastas; rangas		Turto vertė; rangas		Inovatyviškumas; rangas		
„Coca-Cola“	83	1	27	1	57	1	177	1	296	3	93	1	8
„Nordea“	150	2	248	2	141	2	543	2	45	1	–	3	12
DNB	307	3	529	3	194	3	956	3	98	2	–	3	17
„Orkla“	1739	4	1261	4	1366	4	1916	4	–	4	–	3	23

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Forbes (2016) reitingais. Pastaba „–“ atitinkama kompanija nepatenka į analizuojamo sąrašo reitingą. Esant tam pačiam reitingo dydžiui, pvz., inovatyvumo atveju, rango dydis apskaičiuojamas kaip likusių rangų aritmetinis vidurkis.

Akivaizdu, kad „Coca-Cola“ kompanijos reikšmingumas iš Lietuvos pasitraukiančių tarptautinių kompanijų kontekste yra didžiausias. „Coca-Cola“ gamybos padalinio perkėlimas iš Lietuvos į Lenkiją turės pasekmių tiek Lietuvos, Lenkijos ekonomikoms, tiek „Coca-Cola“ kompanijos veiklos rezultatams. Kita vertus, tikėtinos pasekmės ne visoms suinteresuotoms šalims turėtų būti teigiamos. *Potencialios pasekmės Lietuvos ekonomikai*: nedarbo lygis Alytuje padidėtų. Visos šalies mastu 80 darbuotojų atleidimas neturėtų statistiškai reikšmingai padidinti bendro Lietuvos nedarbo lygio, kuris, 2016 m. III ketvirčio duomenimis, yra 7,5 % (Noreika 2016; Lietuvos statistikos departamentas 2016). Kita vertus, sumažėtų Lietuvos patrauklumas tarptautiniame kontekste tarp verslo kompanijų (per 2016 m. iš Lietuvos pasitraukia mažiausiai penkios tarptautinės kompanijos; Noreika 2016). Taip pat mažiau TUI būtų gauta. *Potencialios pasekmės Lenkijos ekonomikai*: būtų sukurta daugiau darbo vietų, šalis didintų savo patrauklumą tarptautinių kompanijų kontekste ir gautų daugiau TUI. *Potencialios pasekmės „Coca-Cola“ kompanijai* – gamybos efektyvumo didinimas (gamybos kaštų optimizavimas) ir santykinai didesnis pardavimo potencialas, orientuojantis į Lenkiją, kurios vidaus rinkos dydis apytiksliai 13 kartų didesnis nei Lietuvos (žr. 1 lentelę). Poreikis didinti veiklos efektyvumą „Coca-Cola“ kompanijai gali atsirasti ir dėl to, kad 2015 m. gaiviųjų gėrimų vartojimo mastas nukrito į 1985 m. lygį (dėl sveiko gyvenimo būdo propagavimo; Kell 2016). Taigi „Coca-Cola“, perkeldama savo veiklą į Lenkiją, turėtų padidinti gamybos efektyvumą, nors ir Lenkija konkurencingumo bei patrauklumo verslui atžvilgiu yra santykinai prastesnėje pozicijoje nei Lietuva.

Atsižvelgiant į tarptautinių kompanijų reitingus, manytina, kad Lietuvai mažiausias neigiamas pasekmės turėtų sukelti „Orka“ investuotojo pasitraukimas (žr. 3 lentelę).

Jeigu būtų galimybė susigrąžinti bent vieną ar dvi tarptautines kompanijas, patartina būtų siekti susigrąžinti „Coca-Cola“ (išvada atliekama remiantis mažiausia rangų suma; žr. 2–3 lenteles). Kita vertus, manytina, kad „Coca-Cola“ siekia optimizuoti ir veiksmingai vykdyti veiklą. Dėl to kompanijai strategiškai palankesnis sprendimas ir yra perkelti gamybą į Lenkiją.

Problemų sprendimo alternatyvos tarptautinių kompanijų mastu

„Coca-Cola“ kompanijos analizė. Pastebima, kad 2010–2015 m. „Coca-Cola“ kompanijoje nustatyta tiek teigiamų (50,0 %; pajamų, užimamos rinkos dalies didėjimas ir darbuotojų skaičiaus mažėjimas), tiek neigiamų (50,0 %; pelno maržos, pelno, tenkančio vienai akcijai, produkcijos tiekimo Europai mažinimas) pokyčių (žr. 4 lentelę).

Keturi alternatyvūs problemų sprendimo būdai „Coca-Cola“ kompanijoje pateikiami 2 lentelėje. Manytina, kad „Coca-Cola“ kompanijos pasitraukimas iš Lietuvos, remiantis atlikta kompanijos vidine analize (žr. 4 lentelę), dar labiau sumažintų bendros produkcijos tiekimą Europai, dėl šios priežasties galimai ir pelno marža mažėtų. Kita vertus, atsižvelgiant į tai, kad gaiviųjų gėrimų vartojimas turi mažėjimo tendenciją (Kell 2016), tai gamybinių pajamų mažinimas ir siekis optimizuoti gamybą gali būti identifikuotas kaip vienas iš problemos sprendimo būdų, iš anksto reaguojant į rinkoje esančius pokyčius. Manytina, kad vienas iš racionaliausių problemos sprendimo būdų „Coca-Cola“ kompanijai – pasitraukimas iš Lietuvos ir gamybos perkėlimas į Lenkiją (reagavimas į besikeičiančius rinkos poreikius, potencialios rizikos, darbo kaštų sumažinimas bei darbo našumo didėjimas ir pan.).

„Nordea“ banko analizė. 2010–2015 m. „Nordea“ pastebimi teigiami pokyčiai (100,0 %; žr. 5 lentelę).

Teigiami pokyčiai „Nordea“: pajamų, pelno maržos, pelno, tenkančio vienai akcijai, užimamos rinkos dalies,

4 lentelė. „Coca-Cola“ kompanijos vidinė analizė 2010–2015 m.

Table 4. The internal analysis of „Coca-Cola“ in 2010–2015 years

Kriterijus	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Pagrindinė tendencija	Tendencijos pobūdis
Pajamos (mln. \$)	35 119	46 542	48 017	46 854	45 998	44 294	↑	+
Pelno marža (%)	33,63	18,42	18,78	18,32	15,43	16,6	↓	–
Pelnas, tenkantis vienai akcijai (\$)	2,53	1,85	1,97	1,90	1,60	1,67	↓	–
Darbuotojų skaičius	139 600	146 200	150 900	130 600	129 200	123 200	↓ (min)	+
Užimama rinkos dalis (%)	33,7	25,9	–	42,0	–	48,6	↑(max)	+
Bendras produkcijos tiekimas Europai (%)	16,0	15,0	13,0	14,0	13,0	13,0	↓(min)	–
Bendras vertinimas	Teigiami pokyčiai: 50,0 %; neigiami pokyčiai: 50,0 %							

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis *Morningstar* (2016a), *Statista* (2016a; 2016b), *The Coca-Cola Company* (2016) 2010–2015 m. ataskaitomis, *IBIS World* (2013). *Pastaba*: „–“ nerasta oficialiai patvirtintų duomenų. ↑ – didėjimo tendencija, ↓ – mažėjimo. „Min“ reiškia, kad 2015 m. yra mažiausia rodiklio reikšmė 2010–2015 m., o „max“ – didžiausia. „+“ – teigiamas tendencijos pobūdis, „–“ – neigiamas.

5 lentelė. „Nordea“ banko vidinė analizė 2010–2015 m.

Table 5. The internal analysis of „Nordea“ in 2010–2015 years

Kriterijus	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Pagrindinė tendencija	Tendencijos pobūdis
Pajamos (mln. \$)	8 709	9 786	9 376	9 376	9 980	9 911	↑	+
Pelno marža (%)	28,47	29,97	30,47	34,03	34,45	38,06	↑ (max)	+
Pelnas, tenkantis vienai akcijai (\$)	0,68	0,67	0,80	0,79	0,85	0,94	↑ (max)	+
Darbuotojų skaičius	33 809	33 068	31 466	29 429	29 643	29 815	↓	+
Užimama rinkos dalis (%)	2015 m.: 10,0 %; planuojama rinkos dalis susijungus: „Nordea“ ir DNB bus II pagal užimamą rinkos dydį Baltijos šalyse.						↑	+
Bendras paslaugų teikimas Baltijos šalyse (%)	–	0,3	2,1	1,8	1,9	2,4	↑ (max)	+
Bendras vertinimas	Teigiami pokyčiai: 100,0 %							

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis *Morningstar* (2016b), Čiulada (2016), *Nordea* (2016) 2010–2015 ataskaitomis. Valiutos konvertavimas (€→\$) atliktas, remiantis SEB (2016) 2016-11-16 valiutos kursais. *Pastaba*: „–“ nerasta oficialių duomenų. ↑ – didėjimo tendencija, o ↓ – mažėjimo. „Min“ reiškia, kad 2015 m. yra mažiausia rodiklio reikšmė 2010–2015 m., o „max“ – didžiausia. „+“ – teigiamas tendencijos pobūdis.

bendro paslaugų teikimo Baltijos šalyse didėjimas, darbuotojų skaičiaus mažėjimas. *Penki alternatyvūs būdai „Nordea“ bankui, siekiančiam pagerinti padėtį rinkoje*, pateikiami 2 lentelėje. Atsižvelgiant į galimus problemas sprendimo privalumus ir trūkumus, manytina, kad racionaliausias problemas sprendimo būdas „Nordea“ banko kontekste yra susijungti su DNB banku, būstine pasirenkant Estiją. Manytina, kad viena pagrindinių priežasčių – palankesnė Estijos padėtis verslo atžvilgiu nei Lietuvos (žr. 1 lentelę). Šiuo atveju veikla turėtų būti optimizuojama, darbo našumas, konkurencingumas, užimamos rinkos dalis ir pelnas turėtų didėti. Kita vertus, gali nesutapti bankų tarpusavio verslo vystymo, plėtros strategijos, gali būti realizuotas susijungimas nelygiavertėmis sąlygomis, gali egzistuoti ir trukdyti tolimesniam verslo vystymui bankų vidinės struktūros, kultūrų skirtumai ir pan.

DNB banko analizė. DNB 2010–2015 m. pastebimi santykinai dažnesni teigiami (77,8 %) nei neigiami (22,2 %) pokyčiai (žr. 6 lentelę).

Neigiami pokyčiai 2010–2015 m. DNB siejami su užimama rinkos dalimi Norvegijos verslo segmente (pasakolų finansų institucijoms, draudimo rinkose) mažėjimu. *Penki alternatyvūs problemas sprendimų būdai DNB banke* pateikiami 2 lentelėje. Atsižvelgiant į galimus problemų sprendimo privalumus ir trūkumus, manytina, kad racionaliausias problemas sprendimo būdas DNB – susijungti su „Nordea“ banku būstine pasirenkant Estiją. Viena tai lemiančios priežastys – palankesnė Estijos padėtis verslo atžvilgiu nei Lietuvos (žr. 1 lentelę). Galimi pasirinktos problemas sprendimo privalumai ir trūkumai galėtų būti analogiškai aprašytiems „Nordea“ banko analizės atveju.

6 lentelė. DNB banko vidinė analizė 2010–2015 m.

Table 6. The internal analysis of DNB in 2010–2015 years

Kriterijus	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Pagrindinė tendencija	Tendencijos pobūdis
Pajamos (mln. \$)	4 714	5 243	4 937	4 888	5 216	5 668	↑ (max)	+
Pelno marža (%)	24,19	36,57	28,68	34,83	43,20	47,33	↑ (max)	+
Pelnas, tenkantis vienai akcijai (\$)	0,88	0,88	0,93	1,18	1,39	1,65	↑ (max)	+
Darbuotojų skaičius	13 365	14 072	13 703	12 452	12 064	10 230	↓ (min)	+
Užimama rinkos dalis Norvegijoje verslo klientų segmentas (%; paskolų finansų institucijoms rinkoje)	–	–	24,0	23,0	23,0	23,0	↓	–
Užimama rinkos dalis Norvegijoje verslo klientų segmentas (%; depozitų rinkoje)	–	–	37,0	37,0	38,0	38,0	↑ (max)	+
Užimama rinkos dalis Norvegijoje verslo klientų segmentas (%; draudimo rinkoje)	–	–	25,0	24,0	22,0	20,0	↓ (min)	–
Užimama rinkos dalis Norvegijoje verslo klientų segmentas (%; investicinių fondų rinkoje)	–	–	18,0	21,0	22,0	24,0	↑ (max)	+
Bendras paslaugų teikimas Baltijos šalyse (išskyrus Norvegiją; %)	–	–	5,0	20,0	20,0	23,0	↑ (max)	+
Bendras paslaugų teikimas kitose šalyse (išskyrus Norvegiją; %)	–	–	16,0					
Bendras vertinimas	Teigiami pokyčiai: 77,8 %; neigiami pokyčiai: 22,2%							

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis *Morningstar* (2016c), DNB (2016) 2010–2015 ataskaitomis. Valiutos konvertavimas (kr→\$) atliktas remiantis SEB (2016) 2016-11-16 valiutos kursu. Pastaba: „–“ nerasta oficialių duomenų. ↑ – didėjimo tendencija, o ↓ – mažėjimo. „Min“ reiškia, kad 2015 m. yra mažiausia rodiklio reikšmė 2010–2015 m., o „max“ – didžiausia. „+“ – teigiamas tendencijos pobūdis, „–“ – neigiamas.

7 lentelė. „Orkla“ kompanijos vidinė analizė 2010–2015 m.

Table 7. The internal analysis of „Orkla“ in 2010–2015 years

Kriterijus	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Pagrindinė tendencija	Tendencijos pobūdis
Pajamos (mln. \$)	6 166	3 307	3 289	3 082	3 256	3 652	↓	–
Pelno marža (%)	–1,64	–1,29	5,28	2,09	5,6	9,93	↑(max)	+
Pelnas, tenkantis vienai akcijai (\$)	–0,10	–0,08	0,18	0,07	0,18	0,36	↑(max)	+
Darbuotojų skaičius	30 233	29 785	28 379	16 756	12 921	47 015	↓	+
Užimama rinkos dalis (Europoje %)	–	–	–	26,0	25,0	24,0	↓ (min)	–
Užimama rinkos dalis (Šiaurės Amerikoje %)	–	–	–	30,0	30,0	27,0	↓ (min)	–
Bendras produkcijos tiekimas Baltijos šalims (%; 2010 m., 2013 m. – Centrinei ir Rytų Europai)	9,0	–	2,0	14,0	4,0	5,0	↑	+
Bendras vertinimas	Teigiami pokyčiai: 57,1 %; neigiami pokyčiai: 42,9 %							

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis *Morningstar* (2016d), *Orkla* (2016) 2010–2015 m. ataskaitomis. Valiutos konvertavimas (kr→\$) atliktas remiantis SEB (2016) 2016-11-16 valiutos kursu. Pastaba: „–“ nerasta oficialių duomenų. ↑ – didėjimo tendencija, o ↓ – mažėjimo. „Min“ reiškia, kad 2015 m. yra mažiausia rodiklio reikšmė 2010–2015 m., o „max“ – didžiausia. „+“ – teigiamas, „–“ – neigiamas.

„Orkla“ kompanijos analizė. 2010–2015 m. „Orkla“ pastebimi santykinai dažnesni teigiami (57,1 %) nei neigiami (42,9 %) pokyčiai (žr. 7 lentelę).

Nustatytas pajamų, užimamos rinkos dalies Europoje ir Šiaurės Amerikoje, mažėjimas identifikuojamas kaip neigiami aspektai. *Alternatyvūs penki problemų sprendimų būdai* pateikiami 2 lentelėje. Manytina, kad vienas racionaliausių problemos sprendimo būdų „Orkla“ – gamybos perkėlimas iš Lietuvos į Latviją, Švediją, Austriją. Būtų efektyviau reaguojama į besikeičiančias sąlygas rinkoje, veikla labiau optimizuojama, darbo našumas didėtų ir pan. Be to, Austrija ir Švedija patrauklesnė šalis nei Lietuva (žr. 1 lentelę). Galimi problemos sprendimo būdai įvairiais aspektais pateikiami 2 lentelėje. Lietuvoje reikėtų vienu metu taikyti kelis galimus problemos sprendimo būdus (pvz., korupcijos mažinimo, darbo santykių efektyvumo didinimo ir pan.). Patartina skatinti tęsti veiklą Lietuvoje, ypač „Coca-Cola“ kompanijai (pagal reikšmingumą). Nustatyta, kad racionaliausi problemos sprendimo būdai „Coca-Cola“ – gamybos perkėlimas į Lenkiją, „Nordea“ ir DNB – būstinės pasirinkimas Estijoje, o „Orkla“ – gamybos perkėlimas į Švediją ir Austriją. Taigi verslo pasitraukimas iš Lietuvos susijęs su Lietuvos problemomis (korupcija, darbo santykių efektyvumu ir pan.), kompanijų vidinėmis problemomis ir rinkos pokyčiais.

Išvados

Tarptautinio verslo koncepcija gali būti sudaryta iš produktų bei paslaugų kūrimo, gamybos, realizavimo elementų, kai veikla vykdoma ne tik nacionalinės šalies erdvėje, pagrindinį dėmesį skiriant tarptautinės prekybos ir TUI tarptautinio verslo formoms. Analizuojant mokslinius tyrimus, pastebėtas makro- ir mezolygmens analizių dominavimas ES, Baltijos šalių bei Lietuvos (ar kitos nacionalinės šalies) kontekste.

Empiriniame tyrime makrolygmens analizė atliekama tarp šešių šalių (Švedijos, Austrijos, Latvijos, Lietuvos, Estijos, Lenkijos), kurios susijusios su tarptautinio verslo pasitraukimu iš Lietuvos. Naudojami trys indeksai, trys subindeksai ir rinkos dydžio rodiklis. Mikrolygmens analizė atliekama dviem etapais: pirma, identifikuojama svarbiausia tarptautinė kompanija iš keturių („Coca-Cola“, „Nordea“, DNB, „Orkla“); antra, atliekama kiekvienos kompanijos vidinė analizė 2010–2015 m., pateikiant galimus problemos sprendimo būdus kompanijos lygmeniu.

Verslo pasitraukimas iš Lietuvos susijęs su Lietuvos problemomis (korupcija, darbo santykių efektyvumu ir pan.), vidinėmis kompanijų problemomis ir rinkos pokyčiais. Manytina, kad, siekiant padidinti patrauklumą verslui,

Lietuvoje reikėtų vienu metu taikyti kelis galimus problemos sprendimo būdus (pvz., korupcijos mažinimo, darbo santykių efektyvumo didinimo ir pan.). Rekomenduotina skatinti tęsti veiklą Lietuvoje, ypač „Coca-Cola“ kompanijai (pagal reikšmingumą). Nagrinėjant problemos sprendimo būdus kompanijų atžvilgiu, nustatyta, kad vienas iš racionaliausių problemos sprendimo būdų „Coca-Cola“ – gamybos perkėlimas į Lenkiją, „Nordea“ ir DNB bankams – susijungti būstine pasirenkant Estiją, „Orkla“ – gamybos perkėlimas į Švediją ir Austriją.

Tyrimo tematika aktuali Lietuvos ir tarptautiniu mastu. Tyrimą būtų galima tęsti atliekant išsamesnę analizę makro-, mikrolygmeniu. Galima būtų sudaryti matematinį modelį kaštų, naudos principu, identifikuojant naudą / žalą, kai tarptautinė kompanija pasitraukia / lieka Lietuvoje. Taip pat galima būtų nagrinėti ir kitas kompanijas (pvz., „Estrella Baltics“) bei makroekonominis rodiklius, identifikuojant pagrindines tendencijas ir ateities lūkesčius.

Moksliniai tyrimai, nagrinėjantys aktualias nacionalines, tarptautines problemas, pasižymi vėluojančiu aspektu laiko atžvilgiu. Dėl šios priežasties tyrimai, nagrinėjant tarptautinių kompanijų pasitraukimą iš Lietuvos (ir kitų aktualių temų Lietuvos bei pasaulio kontekste), turėtų būti skatinami LR Vyriausybės. Manytina, kad tai suteiktų galimybę sumažinti mokslo atstovų (mokslininkų, dėstytojų, studentų) atotrūkį tarp realios situacijos pasaulyje, Lietuvoje ir darbo rinkoje. Tokiu atveju mokslo atstovai turėtų galimybę pateikti adekvačias rekomendacijas LR Vyriausybei Lietuvos ekonominei, finansinei, socialinei, politinei ir pan. situacijai gerinti.

Interesų deklaracija. Straipsnio autorė neturėjo finansinių, profesinių, asmeninių interesų kitų suinteresuotų organizacijų ar asmenų atžvilgiu.

Literatūra

- Anwar, A. I.; Hasse, R.; Rabbi, F. 2008. Location determinants of Indian outward foreign direct investment: how multinationals choose their investment destinations?, *MPRA Paper* No. 47397: 1–22.
- Artige, L.; Nicolini, R. 2006. Evidence on the determinants of foreign direct investment. The Case of three European regions, *CREPP Working Paper* 2006/07: 1–28.
- Artige, L.; Nicolini, R. 2010. Market potential, productivity and foreign direct investment: some evidence from three case studies, *European Planning Studies* 18(2): 147–168. <https://doi.org/10.1080/09654310903491531>
- Baltoji banga. 2012. *Apie iniciatyvą* [interaktyvus], [žiūrėta 2016 m. lapkričio 16 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.baltojibanga.lt/apie-iniciatyva-baltoji-banga.html>
- BNS. 2016a. „Coca-Cola“ gamyklos uždarymą Alytuje galėjo lemti prasta verslo aplinka, sako ekspertai [interaktyvus],

- [žiūrėta 2016 m. gruodžio 28 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.bns.lt/topic/1911/news/50535253/>
- BNS. 2016b. *Prezidentės patarėjas įvardijo „Coca-Colos“ gamyklos uždarymo priežastis* [interaktyvus], [žiūrėta 2016 m. gruodžio 28 d.]. Prieiga per internetą: http://www.lrt.lt/naujienos/ekonomika/4/147609/prezidentes_patare%20jas_ivardijo_coca-colos_gamyklos_uzdarymo_priezastis
- Brenkevičiūtė, R. 2010. Tiesioginių užsienio investicijų poveikio šalies ekonomikai analizė, *Mokslas – Lietuvos ateitis* 2(2): 11–17. <https://doi.org/10.3846/mla.2010.028>
- Casi, L.; Resmini, L. 2010. Evidence on the determinants of foreign direct investment: the case of EU regions, *Eastern Journal Of European Studies* 1(2): 93–118.
- Čiulada, P. 2016. *Lietuvoje galime turėti naują didžiausią banką* [interaktyvus], [žiūrėta 2016 m. lapkričio 17 d.]. Verslo žinios. Prieiga per internetą: <http://vz.lt/rinkos/isiigijimai-ir-susijungimai/2016/08/25/lietuvoje-galime-tureti-nauja-didziausia-banka>
- Dauti, B. 2015. Determinants of foreign direct investment in South East European countries and new member states of European Union countries, *Economic And Business Review* 17(1): 93–115.
- DNB. 2016. *Financial reports* [interaktyvus], [žiūrėta 2016 m. lapkričio 16 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.dnb.no/en/about-us/investor-relations/financial-reports.html>
- Eurostat. 2016. *Part-time employment rate* [interaktyvus], [žiūrėta 2016 m. gruodžio 29 d.]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&code=tesem100&language=en>
- Forbes. 2016. *The world's biggest public companies* [interaktyvus], [žiūrėta 2016 m. 29 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.forbes.com/global2000/list/>
- Hlavacek, P.; Bal-Domanska, B. 2016. Impact of foreign direct investment on economic growth in Central and Eastern European countries, *Inžinerinė Ekonomika-Engineering Economics* 27(3): 294–303. <https://doi.org/10.5755/j01.ee.27.3.3914>
- IBIS World. 2013. *Fizzling out: soda producers will refresh product lines to decelerate falling demand* [interaktyvus], [žiūrėta 2016 m. lapkričio 16 d.]. Prieiga per internetą: <http://big.assets.huffingtonpost.com/soda.pdf>
- Kapsevičius, G. 2016. *Verslo pasitraukimas iš Lietuvos: penki klausimai* [interaktyvus], [žiūrėta 2016 m. gruodžio 29 d.]. Veidas. Prieiga per internetą: <http://www.veidas.lt/verslo-pasitraukimas-is-lietuvos-penki-klausimai>
- Kell, J. 2016. *Soda consumption falls to 30-year low in the U. S.* [interaktyvus], [žiūrėta 2016 m. lapkričio 16 d.]. Fortune. Prieiga per internetą: <http://fortune.com/2016/03/29/soda-sales-drop-11th-year/>
- Kiaušienė, I.; Vidrevičienė, I. 2015. Nedarbo lygio sąsajos su ekonominiais rodikliais Lietuvoje, *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development* 37(2): 221–230. <https://doi.org/10.15544/mts.2015.20>
- Langvinienė, N.; Sekliuckienė, J. 2013. Transformation of international business services industry in Lithuania, *Economics And Management* 18(2): 286–295. <https://doi.org/10.5755/j01.em.18.2.4088>
- Lietuvos laisvosios rinkos institutas. 2012. *Ekspertizė. LLRI analizė: darbo santykių reguliavimas Lietuvoje ir Danijoje* [interaktyvus], [žiūrėta 2016 m. lapkričio 19 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.llri.lt/naujienos/ekonomine-politika/darbo-santykiai/ekspertize-llri-analize-darbo-santykiu-reguliuavimas-lietuvoje-ir-danijoje/irinka>
- LR DK 64–2569: 2002. Lietuvos Respublikos darbo kodeksas. Valstybės žinios 2002.
- Lietuvos Respublikos statistikos departamentas. 2016. *Nedarbo lygis* [interaktyvus], [žiūrėta 2016 m. gruodžio 29 d.]. Prieiga per internetą: <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize/?hash=25264709-2a3d-4d46-ac79-2f3efba0e97c&portlet-FormName=visualization>
- Melnikas, B. 2006. Tarptautinis verslas: nauji iššūkiai, raida ir mokslinių tyrimų prioritetai, *Viešasis administravimas* 11/12: 63–74.
- Melnikas, B. 2011. *Transformacijų visuomenė: ekonomika, kultūra, inovacijos, internacionalizavimo procesai*. Vilnius: Technika.
- Morningstar. 2016a. *Coca-Cola Co* [interaktyvus], [žiūrėta 2016 m. lapkričio 16 d.]. Prieiga per internetą: <http://financials.morningstar.com/ratios/r.html?t=KO®ion=usa&culture=en-US&ownerCountry=USA>
- Morningstar. 2016b. *Nordea Bank AB ADR* [interaktyvus], [žiūrėta 2016 m. lapkričio 16 d.]. Prieiga per internetą: <http://financials.morningstar.com/ratios/r.html?t=NRBAY>
- Morningstar. 2016c. *DNB ASA* [interaktyvus], [žiūrėta 2016 m. lapkričio 17 d.]. Prieiga per internetą: <http://financials.morningstar.com/ratios/r.html?t=DNB®ion=nor&culture=en-US>
- Morningstar. 2016d. *Orkla ASA ADR* [interaktyvus], [žiūrėta 2016 m. lapkričio 17 d.]. Prieiga per internetą: http://financials.morningstar.com/ratios/r.html?t=ORKLY®ion=USA&culture=en_US
- Naulickaitė, J.; Solnyškinienė, J. 2016. Tiesioginių užsienio investicijų plėtros sąlygos globalizacijos procesų kontekste, *Mokslas – Lietuvos ateitis* 8(2): 242–253.
- Nordea. 2016. *Group annual reports* [interaktyvus], [žiūrėta 2016 lapkričio 16 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.nordea.com/en/investor-relations/reports-and-presentations/select-reports-and-presentations/group-annual-reports/>
- Noreika, M. 2016. „Coca-Cola“ uždaro gamyklą Alytuje, atleis 80 darbuotojų [interaktyvus], [žiūrėta 2016 m. lapkričio 16 d.]. Verslo žinios. Prieiga per internetą: <http://vz.lt/sek-toriai/pramone/2016/09/01/coca-cola-iseina-is-lietuvos-uzdaro-gamykla-alytuje#ixzz4OmhcYxVe>
- Noreika, M.; Čiulada, P. 2016. *Gimsta Baltijos šalių bankas milžinas: DNB + „Nordea“* [interaktyvus], [žiūrėta 2016 m. gruodžio 28 d.]. Verslo žinios. Prieiga per internetą: <http://vz.lt/rinkos/isiigijimai-ir-susijungimai/2016/08/25/gimsta-milzinas-dnb--nordea#ixzz4UEQCV13C>
- Orkla Foods Lietuva. 2016. *Istorija* [interaktyvus], [žiūrėta 2016 m. gruodžio 28 d.]. Prieiga per internetą: <http://suslavicius-felix.lt/apie-mus/istorija/>
- Orkla. 2016. *Download center* [interaktyvus], [žiūrėta 2016 m. lapkričio 16 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.orkla.com/Investor-relations/Download-center?subtreefilter=13185>
- Pekarskienė, I.; Laskienė, D. 2012. Užsienio investicijų sąsajų su ekonominiais lūkesčiais vertinimas Lietuvoje, *Economics And Management* 17(4): 1390–1396. <https://doi.org/10.5755/j01.em.17.4.3005>

- Puślecki, L.; Trąpczyński, P.; Staszaków, M. 2016. Emerging advanced topics in an advanced emerging market? International business research in Poland in the period 1990–2014, *Journal for East European Management Studies* 21(2): 139–166. <https://doi.org/10.5771/0949-6181-2016-2-139>
- Rubikas, I. 2015. „Socialinio modelio“ įtaka investicinei aplinkai: analizė ir rekomendacijos [interaktyvus], [žiūrėta 2016 m. lapkričio 19 d.]. Investuok Lietuvoje. Prieiga per internetą: <http://www.investlithuania.com/wp-content/uploads/2015/10/Investuok-Lietuvoje-pasiulymai-Socialinio-modelio-projektui.pdf>
- Ruplienė, D.; Montvilaitė, K.; Grigaliūnienė, Ž. 2008. Tiesiogines užsienio investicijas lemiantys veiksniai, *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos* 3(12): 271–280.
- Sakaluskaitė, R.; Miškinis, A. 2014. Tiesioginių užsienio investicijų Lietuvoje regioninė analizė, *Taikomoji ekonomika: sisteminiai tyrimai* 8(2): 27–43. <https://doi.org/10.7220/AESR.2335.8742.2014.8.2.2>
- SEB. 2016. *Valiutų kursai* [interaktyvus], [žiūrėta 2016 m. lapkričio 16 d.]. Prieiga per internetą: <https://e.seb.lt/mainib/web.p?act=currencyrates&lang=LIT>
- Šečkutė, L.; Tvaronavičius, V. 2007. Tiesioginių užsienio investicijų Baltijos šalyse tyrimas, *Business: Theory and Practice / Verslas: Teorija ir Praktika* 8(3): 153–160.
- Shukurov, S. 2016. Determinants of FDI in transition economies: the case of CIS countries, *Journal of International and Global Economic Studies* 9(1): 75–94.
- Statista. 2016a. *Number of Coca-Cola employees worldwide from 2007–2015 (in 1,000s)* [interaktyvus], [žiūrėta 2016 m. lapkričio 16 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.statista.com/statistics/254562/coca-colas-number-of-employees-worldwide/>
- Statista. 2016b. *Market share of carbonated beverages worldwide as of 2015, by company* [interaktyvus], [žiūrėta 2016 m. lapkričio 16 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.statista.com/statistics/387318/market-share-of-leading-carbonated-beverage-companies-worldwide/>
- The Coca-Cola Company. 2016. *Annual Review* [interaktyvus], [žiūrėta 2016 m. lapkričio 16 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.coca-colacompany.com/our-company/company-reports>
- Transparency International. 2016. *Corruption Perceptions Index 2015* [interaktyvus], [žiūrėta 2016 m. gruodžio 29 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.transparency.org/cpi2015#results-table>
- Tvaronavičienė, M.; Grybaitė, V. 2008. Impact foreign direct investment on development of main economic activities of host country: case of Lithuania, *Oxford Journal: An International Journal of Business & Economics* 3(1): 1–6.
- Tvaronavičienė, M.; Grybaitė, V.; Tunčikienė, Ž. 2013. Globalization drivers in developed and less developed countries: if consistent patterns can be traced, *Journal of Security and Sustainability Issues* 2(4): 5–11. [https://doi.org/10.9770/jssi.2013.2.4\(1\)](https://doi.org/10.9770/jssi.2013.2.4(1))
- Verslo žinios. 2016. Įmonės Coca-Cola HBC Lietuva darbuotojų skaičius [interaktyvus], [žiūrėta 2016 m. gruodžio 28 d.]. Prieiga per internetą: http://rekvizitai.vz.lt/imone/coca_colahbc_lietuva/darbuotoju-skaicius/
- Vilniaus universitetas; Mykolo Romerio universitetas; Lietuvos socialinių tyrimų centras. 2015. *Darbo kodekso projektas* [interaktyvus], [žiūrėta 2016 m. lapkričio 19 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.socmodelis.lt/modelis/>
- World Bank Project Doing Business. 2016. *Economy Rankings* [interaktyvus], [žiūrėta 2016 m. gruodžio 29 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.doingbusiness.org/rankings>
- World Economic Forum. 2016. *The Global Competitiveness Report 2016–2017* [interaktyvus], [žiūrėta 2016 m. gruodžio 29 d.]. Available from Internet: http://www3.weforum.org/docs/GCR2016-2017/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2016-2017_FINAL.pdf

INTERNATIONAL COMPANIES WITHDRAWAL FROM LITHUANIA: PROBLEMATICS AND ALTERNATIVE SOLUTIONS

V. Tauraitė

Abstract

The main attention in this article is focused on the problematic of international companies' withdrawal from Lithuania and presentation of alternative solutions of this problem. The macro (Sweden, Austria, Latvia, Lithuania, Estonia, Poland) level analysis and micro (“Coca-Cola”, “Nordea” and DNB, “Orkla”) level analysis showed that competitiveness, business conditions, employment relations, institutional environment and innovation should be improved and the corruption should be reduced in Lithuania. It is advisable that current Lithuanian Labour Code should be revised in order to increase the efficiency of labour relations. It is found out that the significance of “Coca-Cola” company is the highest in the context of the withdrawing companies from Lithuania. It is assumed that the most rational solution for each company is to move from Lithuania to another country.

Keywords: international economics, international business, foreign direct investment, competitiveness, labour market conditions, institutional environmental, corruption, macro analysis, micro analysis, case method.